

A kommunizmus áldozatainak emléknapjára

Nyolc éve határozott úgy az országgyűlés, hogy február 25-e a kommunizmus áldozatainak emléknapja legyen.

Tavaly is megszólaltak a témában áldozatok és potentátok, történészek és riporterek. Egy telefonáló még Jézust is említette a rádióban.

Szeretnék tisztázni néhány fogalmat.

Az *emléknap* azt jelenti, hogy valami fontosra emlékezünk évenként.

Egy viszonylag új emléknap bevezetésének nyilván megvan az oka és a célja. Az országgyűlés nem közölte velem céljait és indokait. A lehetségesek között próbálok válogatni. Másutt már van ilyen, hasonló nálunk is (holokauszt napja), ideje, hogy nálunk is, ez is legyen. Hadd adjanak hivatalosan is hangot a fájdalomknak az állampolgárok. Érezzék, hogy minden komoly gondjukat szívükön viselik honanyáik, honatyáik.

A közhangulat megelégedettsége növeli a kormányzat és a lakosság biztonságérzetét, az elégedetlenségek hivatalos megfogalmazása pedig szelepszerepet tölthet be.

Ezek csak találgatások. Most kevésbé bizonytalan megállapításokra térnek át.

A *kommunizmus* szót használhatjuk valamely eszmerendszer, valamely életvitel, valamely rezsim megjelölésére. Mint eszmerendszer a legszebb: a közösség tagjai beadják a közösbe mindazt, ami tőlük telik, de csak valódi szükségleteik szerint veszik ki onnan a maguk részét.

Kicsit jogászi nyelven: az egyén teljesíti minden kötelességét a közösség többi tagja iránt, a többi tag pedig a magát az egyénnel szemben (ezt nevezzük az egyén jogának, az előzőt a köz jogának)

A kommunizmus mint életvitel megvalósítja a gyakorlatban a fenti eszmét valamely létező közösségben. A valóságos közösség természetesen nem tud az egyetlen főszabály lebontása nélkül működni. A kötelességek és nekik megfelelő jogok hamarosan szabályrendszerbe fogalmazódnak, amely rugalmasan követi a képességek és szükségletek állandó változását. Amíg a közösség kicsi, izolált és egészséges, addig a szabályrendszer egyszerű, átlátható és követhető. A környezetével való ütközés, a növekedés és az önzés beteges jelentkezése esetén a dolog egyre bonyolultabb és megvalósíthatatlanabb lesz. Megjelennek a jogalkotók és a jogalkalmazók. Az egyén egyszerre csak nem azt kapja, amire valóban szüksége van, hanem amire engedélye, jogosítványa. A kötelességei maradnak vagy még nőnek is. Felborul az egészséges egyensúly. Fennáll a veszély, hogy a jogalkotók és jogalkalmazók egyensúlyfenntartó szerv-

ről gondoskodjanak, és azt ellássák megfelelő jogosítványokkal.

Így jön létre a rezsim. Minden rezsimnek szüksége van ideológiai alapra. Különben nem tud magyarázatot adni létére. Ez az alap lehet akár a kommunizmus is. Mint az előzőekből kiderült, ez ellentmondás. A rezsim soha nem kommunista, a kommunizmus nem lehet rezsimmé. Az ellentmondás felfedezése után törvényszerűen fellépett az ellentmondás elvének ún. dialektikus felrúgása. Ám ha valami és a tagadása egyszerre igaz lehet, akkor nincs többé gát. A tömegmészárlás tisztogatás, a városok, falvak lerombolása rendcsinálás, a népek leigázása felszabadítás, más országok kiszípolozása Kölcsönös Gazdasági Segítség, a betegek megszarcolása vizit- és dobozdj, öntudatébresztés stb.

Az *áldozat* a cél és az eszköz vonatkozásában értelmezhető jól. Egy folyóirat beszerzése anyagi áldozatot követel a részemről. Ennek a folyóiratcikkek a szerzése időbeli áldozatot. Van, amire szívesen áldozunk, s van, amire kényseredetten. Van, amire magamat áldozom, s van, amire engem áldoznak mások, vagy én másokat. Mindkettőt vértanúságnak hívjuk ugyan, de a katolikus egyház csak olyan mártírjait avatja szentté, akik valamely erény szolgáltatásban önként engedték magukat megölni. (Hogy az valóban erény volt-e, abban lehet tévedés.)

Ezen az alapon a kommunizmus mint ideális eszmerendszer áldozatokat kíván. A közösség szolgálatában fel kell áldoznom egyéni érdekeim, ágaskodó igényeim bizonyos hányadát.

A kommunizmus mint életvitel akár egy lelkes szerzetesrendben, akár egy dél-amerikai redukcióban, akár egy középkori szektában, egy izraeli kibbucban vagy egy hutteri, egy hippy kommunában ölt testet, kezdeti szakaszában és későbbi hullámvölgyeiben, bizony, további áldozatokat is kíván. A valódi szükségletek területén is. Amennyiben ideológiája karitatív és expanzív, márpedig belső logikája szerint többé-kevésbé annak illik lennie, akkor ez az áldozatosság, bizony, még követelmény maradhat benne: nagyjából addig, amíg az életvitel be nem hálózza a lakott területek szabadon csatlakozó hányadát. Más azonban a megkívánt, és más a vállalt áldozatok jellege. A kommunisztikus életközösségek szaporodása, növekedése, ritkulása, zsugorodása lényegében éppen ezen áldozatok aktuális vállalása, ill. nem vállalása révén következik be. Mivel a kommunisztikus rezsim ellentmondó fogalom, áldozatai sem lehetnének. Az emléknapnak mégis pont ez a tárgya. Ez azért lehetséges,

mert a nyelvi elnevezések logikája nem mindig egyezik a fogalmak szigorú logikájával. A világtörténelem és a szociológiatörténet tanúsága szerint ugyanis voltak és vannak kommunista rezsimek. Akiket nyomorba döntöttek, megkínóztak, megölték vagy háttérbe szorítottak, azokat és hozzátartozóikat nem nagyon zavarják az én precíz fogalmi megkülönböztetésem. Annál jobban az akármilyen joggal-okkal kommunisztikusnak nevezett rezsimek túlkapásai és azok következményei. Ez a fájdalom és megbántottság nagyon csekély részben volt vállalt, hacsak az ideológia némeleknél, valameddig el nem érte ezt is. Tömegeknél és hosszú távon rájuk kényszerített áldozat volt. Koncepciók révén, vagy azok mellőzésével elkövetett, megideologizált vagy vadállati ösztönök mentén végrehajtott brutalitások voltak.

Mit kezdünk az emléknapon ezekkel? Mást-e, mint máskor, vagy ugyanazt? Mások-e, mint máskor, vagy ugyanazok? Akik az adott korról foglalkoznak adott területen, azok nagyjából ugyanazt teszik ezen a napon, mint máskor, legfeljebb publikusabbban és öszszszegzőbben. Akik mindent érdekeik mentén intéznek, azok meglovagolhatják az emléknapot. Vagdalkozhatnak mindenkoripártatlanságukkal, pártossággal, követelhetik az atrocitások elkövetőinek, segítőinek, haszonélvezőinek felkutatását, kipellengérezését, megbüntetését, lemondatását akár a jelen, akár egy következő rezsim eszköztárának igénybevételével. És mit tehet az, aki sem tájékozatlan, sem feledékeny, sem közömbös, sem uszító, sem az atrocitások bosszúálló ismétlője lenni nem akar? Ha érintett, akkor próbáljon megbocsátást érezni és tanúsítani a maga és övéi részéről az elkövetők és kapcsolt részeik irányában. Hogy létez-e nem érintett, az megint megfogalmazás kérdése. Hiszen az elkövetők lelki megnyomorodása bizonyos szempontból áldozattá teszi őket is. Az ő dolguk mégis elsősorban a beismerés, a bocsánatkérés és jóvátétel, ha nem szaggat fel behegedt sebeket, és a következmények őszinte levonása. Fontos, hogy önmaguknak is meg tudjanak bocsátani, és tovább tudjanak lépni a tiszta, jótékony és szelíd életvitel irányában, de csak az előbbiek megtétele után. Ha az emléknap ezekben segíti az elkövetőket és áldozataikat, akkor hasznos. Ha bosszúállásra uszít, és képmutatásra sarkall, akkor káros. Jó volna, ha az emléknap nem önzésünk találékonyosságát mozgósítaná, hanem szeretetünkét.